

„Strategie nauczania usprawniające myślenie dzieci”

Pojęcie *myślenie* jest różnie ujmowane przez wielu autorów. W. Okoń uważa, że są „to czynności poznawania ogólnych i istotnych rzeczy, zjawisk oraz stosunków między elementami rzeczywistości”.

Zdaniem S.L. Rubinsztejna „myślenie należy traktować jako proces twórczy, który prowadzi do zdobycia nowej wiedzy”.

W młodszym wieku szkolnym rozwój myślenia odbywa się na podstawie funkcji oraz umiejętności, które wykształcone zostały w tym zakresie w okresie poprzedzającym wstąpienie uczniów do szkoły. Istotną rolę odgrywa zatem na tym etapie nauczyciel. Stawiając dzieciom zadania powinien uwzględniać ich predyspozycje psychiczne związane z wiekiem. Zadania nie mogą przekraczać możliwości poznawczych uczniów. Rola nauczyciela polega na wykrywaniu operacji myślowych, które leżą u podstaw przyswajanego aktualnie pojęcia oraz na doborze odpowiedniego materiału, który umożliwiłby opanowanie tych operacji.

Nauczyciele uczą zarówno za pośrednictwem tego, co robią, jak i tego co mówią. Strategia, jaką przyjmuje nauczyciel w nauczaniu jest bardzo ważnym elementem nauki myślenia. Wybór strategii jednoznacznie wskazuje, jaką rolę będą odgrywać uczniowie.

R.J. Sternberg oraz L. Spear-Swerling wyróżniają trzy strategie nauczania. Każdą z nich można zastosować podczas zajęć, zadając pracę domową, w pracy pisemnej i w trakcie wykonywania projektów.

Trzy alternatywne strategie nauczania:

- 1) Strategia dydaktyczna – główną metodą nauczania jest wykład, podczas którego nauczyciel przedstawia materiał, którego należy się nauczyć. Interakcja nauczyciel – uczeń jest czymś rzadkim. Dochodzi do niej tylko i wyłącznie wtedy, gdy uczeń poprosi o dodatkowe wyjaśnienia lub gdy nauczyciel, chcąc sprawdzić, czy uczniowie właściwie zrozumieli to, o czym mówił, będzie zadawał pytania słuchającym. W strategii tej nie zachodzi również żadna interakcja z uczniami odnośnie omawianego tematu.
- 2) Strategia pytań opierających się na faktach – nauczyciel zadaje uczniom wiele pytań w celu ustalenia faktów. Nauczyciel odpowiedzi uczniów komentuje słowami: „dobrze”, „tak” lub „nie”. Ta strategia zakłada duży stopień interakcji między uczniem, a nauczycielem, lecz jest ona krótkotrwała. Brakuje w niej dyskusji, która mogłaby się rozwinąć w odpowiedzi na poszczególne pytania i skłonić do zadawania kolejnych. Interakcja pomiędzy uczniami jest niewielka.
- 3) Strategia dialogiczna – można ją alternatywnie określić jako „pytania skłaniające do myślenia”. Strategia ta zachęca do dialogu między nauczycielem, a uczniem i między

samymi uczniami, a tym samym skłania do myślenia, wydawania sądów, opinii na różne tematy. Nauczyciel zadaje pytania mające pobudzić myślenie i dyskusję. Na ogół nie istnieje na te pytania jedna i poprawna odpowiedź typu „tak”, „dobrze”, czy „nie”. Nauczyciel stara się raczej skomentować lub uzupełnić wypowiedź ucznia i może nawet zmienić zdanie na dany temat. Jeśli dyskusja wybiega poza omawiany obszar, nauczyciel może to skomentować lub zadać pytania, które z powrotem nakierują rozmówców na właściwy tor zagadnienia. Strategii tej towarzyszy faza ożywionych pytań dodatkowych. Nauczyciel przyjmuje tu rolę przewodnika, pomocnika, osoby wspierającej, która zachęca rozmówców do spojrzenia na dany problem, temat z różnej strony, z różnych perspektyw. Dochodzi tu do dużej interakcji pomiędzy uczniami.

Bardzo ważne jest to, aby sobie uświadomić, że każdą z trzech strategii da się dobrze lub źle wykorzystać. Strategia dydaktyczna może wносить nowe treści zarówno w sposób urozmaicony, interesujący, jak i nudny. Pytania opierające się na faktach mogą uporządkować, sprawdzić, podsumować wiedzę ucznia, ale także go zniechęcić, onieśmielić, zablokować jego ciekawość, uniemożliwić dyskusję. Natomiast strategia dialogiczna może zachęcać do rozmyślań na dany temat, ale równie dobrze może być chaotyczna, odbiegać od istoty sprawy. Nadmierne zaufanie do jednej strategii i wyeliminowanie pozostałych sprawi, że skuteczność nauczania będzie mniejsza niż w przypadku wymiennego stosowania różnych strategii.

W procesie nauczania jest miejsce na każdą strategię i są one w rzeczywistości ze sobą powiązane, a nauczyciele zmieniają je w zależności od celu nauczania. Każda z tych strategii może wpływać na nauczanie pozytywnie i negatywnie. Należy z wyczuciem podejmować decyzje wyboru strategii w zależności od omawianego tematu, wieku uczniów, zaplanowanego celu, umiejętności wychowanków.

Opracowała: Katarzyna Pancewicz.

Literatura:

1. W. Okoń, *Słownik pedagogiczny (Wydanie piąte zmienione)*, Warszawa 1992, s. 103.
2. S.L. Rubinsztein, *Podstawy psychologii ogólnej*, Warszawa 1962, s.73.
3. R.J.Sternberg, L.Spear-Swerling, *Jak nauczyć dzieci myślenia*, Gdańsk 2003, s. 37-46.